

SØR-ROGALAND TINGRETT

Justis og beredskapsdepartementet

postmottak@jd.dep.no

Deres referanse

Vår referanse

Dato

12.09.2021

Høring om endringer i arveloven

Sør-Rogaland tingrett har valgt å inngi høringsuttalelse. Vi er klar over at fristen er oversittet, og at dette muligens er for sent. Vi velger likevel å sende den inn.

Vi har følgende merknader:

Spørsmål om adgang for arvinger ved privat skifte og lengstlevende ektefelle eller samboer, som sitter i uskifte, til å begrense overtatt gjeldsansvar etter avdøde

Sør-Rogaland tingrett er enig i at det ikke bør foretas endringer i hovedregelen om at det er et vilkår for privat skifte at en eller flere arvinger overtar ansvaret for arvelaterens forpliktelser. Sør-Rogaland tingrett støtter ikke forslag om at det innføres regler om at arvingene kan fri seg fra gjeldsansvaret de har påtatt seg.

Når det gjelder spørsmålet om gjeldsovertagende arving blir fri fra gjeldsansvaret ved å avslå falt arv, er retten enig med departementet i at det neppe er gjeldende rett.

Styrket rett til innsyn for ektefeller og samboere i perioden frem til skifteform er valgt. Sør-Rogaland tingrett støtter forslaget om å gi gjenlevende ektefelle eller samboer rett til innsyn i opplysninger som angitt i forslaget til nytt første ledd i arveloven § 92, slik at det følger av loven og ikke er nødvendig med fullmakt fra retten. Sør-Rogaland tingrett stiller imidlertid spørsmål ved ordlyden i forslaget; innsynsretten skal gjelde «i den utstrekning det er nødvendig». Någjeldende § 92 første ledd tredje til femte punkt presiserer innsynsretten etter fullmakt. Lignende presisering bør vurderes for direkte innsynsrett etter loven. Videre støttes at innsyn etter den foreslåtte bestemmelsen i første ledd også kan kreves av en fullmektig, herunder advokat, på vegne av ektefellen eller samboeren.

Sør-Rogaland tingrett støtter for øvrig forslaget om bestemmelsen om innsynsrett for arvinger med skifteattest som i dag følger av § 10 første ledd i forskrift 9. november 2020 nr. 2327 til arveloven, tas inn i arveloven.

Frarådingsplikt ved privat skifte

I forbindelse med registrering av dødsfall sender tingretten ut orienteringsbrev til arvinger/kontaktperson. Orienteringsbrevet gir informasjon om 60 dagers fristen for å overta boet til privat skifte eller i uskifte, og at minst en arving må overta gjeldsansvaret. Det opplyses at hvis avdødes gjeld er større enn formuen, må den eller de som har påtatt seg gjeldsansvaret selv dekke underskuddet. Videre opplyses at ingen har plikt til å påta seg ansvaret for boet eller skifteoppgjøret, at tingretten ønsker å bli orientert dersom arvingene ikke vil overta ansvaret, og muligheten for å kreve offentlig skifte. Avslutningsvis informeres om at informasjon om arv, de ulike skifteformer, formuesfullmakt, preklusivt proklama og skjemaer finnes på www.domstol.no.

Tingretten har ingen oversikt over arvelaterens formuesforhold, eller kjennskap til hva arvingene vet om dette eller hvordan de vurderer arvelaterens økonomiske stilling. Om tingrettene pålegges å skaffe seg slik kunnskap i alle bo, vil det bety et betydelig merarbeid for domstolene.

Departementet foreslår under noe tvil en bestemmelse om frarådingsplikt i forbindelse med erklæring om privat skifte, jf. forslag til nytt femte ledd i § 116.

Rettsens veiledningsplikt om ulike skifteformer, formuesfullmakt, proklama og følgene av gjeldsansvar fremgår av arveloven § 90 fjerde ledd. Også tidligere hadde tingrettene en ulovfestet veiledningsplikt. Det er arvingenes ansvar å velge skifteform og sette seg inn i avdødes økonomi og forpliktelser. Når det gjelder gjenlevende ektefelles mulighet for å unngå å overta sin avdøde ektefelles forpliktelser, vises til arveloven § 109 andre ledd. Ved å innføre en form for frarådingsplikt for tingretten synes det som om ansvaret for å forhindre at arvinger påtar seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser uten at de har tilstrekkelig kunnskap om eller forståelse av konsekvensene av disposisjonen, legges over på det offentlige. Etter tingrettens syn er det ikke nødvendig å innføre en ekstra frarådingsplikt. Arvelovens bestemmelse om veiledningsplikt må etter tingrettens vurdering være tilstrekkelig.

Sør-Rogaland tingrett er ikke enig i departementets forslag om at det inntas egne punkter i erklæringen om privat skifte, der arvingene bes om å erklære at de har gjort seg kjent med omfanget av arvelaterens eiendeler og gjeld, og om boets eiendeler overstiger gjelden. Vi mener det heller ikke bør stilles konkrete og/eller enkle spørsmål om arvingen er kjent med arvelaterens skattemelding, arvelaterens pantesikrede gjeld og omfanget av utestående krav som har fremkommet ved et eventuelt proklama. Erfaringsmessig fyller ikke arvingene ut alle spørsmål på skjema. (For eksempel besvares ofte ikke spørsmålet om det er landbrukseiendom i boet.) Skal retten da sende skjemaet i retur, sende brev om fraråding. Der er uklart hva konsekvensene skal være, og man må utvise varsomhet da fraråding kan bygge på mangelfullt grunnlag.

Obligatorisk utstedelse av preklusivt proklama før valg av skifteform

De fleste boer er solvente. Det framstår som lite hensiktsmessig om det alltid må utstedes preklusivt proklama før valg av skifteform. Ansvar for kostnadene er også et spørsmål, dersom det ikke er midler i boet. Av praktisk betydning er at avdøde og gjenlevende ektefelle kane ha hatt felles bankkonto, og ikke sjelden vil inntekt ha blitt innsatt på felleskonto. Det er fortsatt ikke uvanlig at kontoen står i den enes navn, og dersom han/hun dør må gjenlevende ektefelle ha attest for å få tilgang til egne midler/felles midler. En obligatorisk utstedelse av proklama med 6 ukers frist for å melde krav, kan komme til å medføre at noen gjenlevende må vente unødvendig lenge for å få tilgang til egne midler.

Sør-Rogaland tingrett mener derfor at det ikke bør gjøres endringer i reglene om proklama.

Unntak fra plikten til å overta ansvaret for arvelaterens forpliktelser ved privat skifte Unntak for arving med oppnevnt verge eller fremtidsfullmektig

Arveloven § 116 tredje ledd gjør unntak fra hovedregelen i første ledd om at minst én av arvingene må påta seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser hvis boet skal skiftes privat. Det følger av tredje ledd at dersom ingen av arvingene er myndige, kan boet skiftes privat uten at noen påtar seg ansvaret for arvelaterens forpliktelser. Arvingene er da ansvarlige for arvelaterens forpliktelser bare inntil verdien av sin arv.

Sør-Rogaland tingrett støtter forslaget om å utvide denne unntaksregelen slik at den også omfatter arvinger med oppnevnt verge, for eksempel i et tilfelle der den gjenlevende ektefellen har verge og er eneste arving, og oppnevnt verge har et mandat som omfatter slike disposisjoner som inngår i gjennomføringen av et privat skifte. Har ikke vergen et slikt mandat ser ikke tingretten noen problemer med at vergemålsmyndighetene, etter søknad fra oppnevnt verge, utvider mandatet etter dødsfallet med det formålet at man kan unngå offentlig skifte, dersom vilkårene etter vergemålsloven ellers er til stede.

Videre støttes forslaget om at unntak også gjelder for enearvinger som har opprettet fremtidsfullmakt. Det er en forutsetning at fremtidsfullmakten er i kraft på tidspunktet for arvelaterens død og at fullmakten omfatter slike disposisjoner som hører til et privat skifte. Dersom fullmakten ikke omfatter slike disposisjoner, noe som vil bero på en tolkning av fullmakten, vil fullmektigen heller ikke kunne ha noen avgjørende rolle i gjennomføringen av det private skiftet. Viser en tolkning av fremtidsfullmakten at fullmakten ikke omfatter slike disposisjoner vil det være mulig å oppnevne en verge for arvingen etter arvelaterens død med sikte på at skiftet skal kunne gjennomføres privat.

Unntak for testamentsarving som bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi

Arveloven skiller ikke mellom loddeier og legatar slik skifteloven av 1930 gjorde. Retten er av den oppfatning at arvinger som etter testament bare skal motta en gjenstand eller et pengebeløp av mindre verdi, ikke har de samme interessene, og derfor heller ikke bør ha de samme rettighetene og forpliktelsene, i skifteoppgjøret som de andre arvingene. I verste fall kan en som arver et bestemt avgrenset gode, trenere hele skifteoppgjøret. Det fremstår også som uheldig at en som skal arve et bestemt avgrenset beløp kan være med å ta over gjeldsansvar, uten å ha innsyn i hvilke forpliktelser avdøde hadde. Etter arveloven § 92 første ledd andre punktum kan en slik arving ikke få utstedt innsynsfullmakt.

Sør-Rogaland tingrett mener at arveloven § 116 første ledd første punktum, om overtakelse av ansvaret for arvelaterens forpliktelser, bør ha et unntak for testamentsarvinger som bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi. Tingretten støtter derfor lovforslaget om et nytt fjerde ledd i § 116 hvor det inntas en regel om at arvinger som etter testament bare skal motta et bestemt, avgrenset gode av liten verdi, ikke kan påta seg gjeldsansvar etter § 116 første ledd.

Lemping av arvingens ansvar for arvelaterens forpliktelser

Sør-Rogaland tingrett støtter ikke departementets forslag om en regel i arveloven som åpner for å lempe gjeldsansvaret ved privat skifte. En eventuell lempingsregel vil kunne medføre at

arvinger overtar et bo til privat skifte, og så satser på at de kan benytte «bakkdøren» om lemping av gjeldsansvaret overfor enkelte kreditorer.

Ved de muligheter som i dag finnes for innsyn i avdødes økonomi og for utstedelse av proklama, synes det ikke rimelig med en lempingsregel.

Vi mener også at regelen i forslaget til § 116 sjette ledd tredje punktum, om at «kravet kan ikke reduseres til et beløp som er lavere enn det kreditoren kunne ha regnet med å få dekket dersom arvelateren fortsatt hadde vært i live», legger opp til svært vanskelige bevisstema.

Representasjon ved fremtidsfullmektig under et offentlig skifte

Sør-Rogaland tingrett støtter departementet forslag om unntak fra plikten til å oppnevne verge etter § 139 andre ledd tredje punktum i tilfeller der arvingen har en fremtidsfullmektig til å representere seg i forbindelse med skiftet. Retten er enig i at om en person som har utpekt en fremtidsfullmektig, kommer i en situasjon der vedkommende trenger bistand i forbindelse med et skifteoppgjør, vil det i utgangspunktet være naturlig at fullmektigen ivaretar personens interesser i forbindelse med skiftet. Videre vil en slik regel også være i godt samsvar med ønsket om å søke å verne personers selvbestemmelsesrett i alle livsfaser.

Tingretten er videre enig i at unntaksregelen bare vil være aktuell der fullmakten dekker det å bistå i forbindelse med et arveoppgjør. Hvis den ikke gjør det, kan en mulig løsning være at fremtidsfullmektigen oppnevnes som verge for arvingen.

Sør-Rogaland tingrett

Mariann A. Svensen
sørensriver